

עזרה שבת

מֶרֶן ראש הישיבה חכם שלום כהן שליט"א
המתכחש לחכמים, בסוף כופר בעיקר

מֶרֶן רבינו עובדיה יוסף זי"ע
תמליל משיעור פורימי המתפרסם לראשונה

אסייתי מתפתל
נודלס או אטריות הצלופן והזכוכית

גילויים מרתקים בשדי חמד

מחקרים חדשים מגלים צפונות
מחיו של הגה"ק רבנו חזקיה
חיים מדיני זי"ע | **תיעוד:** הרבנית
בקשה ולסייד את חדר הלימוד
לפסח, הרב חפץ להמשיך לשקוד
על ספרו האנציקלופדי, כיצד
נפלה ההכרעה לבסוף

חיים פיוטיים

| מחקר מול בית המלכות המרוקאי מעלה: כאן נטמעה שירת
הלוויים | **זכרונות** עם הרב חיים לוק שמבהיר את המושגים
העתיקים, מספר על זקן הפייטנים רבי דוד בוזגלו, ונזכר ברגע
שהגרא"מ שך ביקש ממנו את מילות הפיוט

המשב"ק שהציל את רבו השקדן מתוכנית הנקיון ערב החג | כיצד נלחם בעל השדי חמד למען המיעוט האשכנזי
ישראל, מ...הפרעוש! וכיצד קיבל רבנו את הנער המוכשר לישיבתו על הכל ועוד נפלאות משלח

לקחים בשדי חמד

טרודים, ומירושתי"ו גם כן אין יוצא ואין בא בימים אלו. [כן היה מאחר פורים עד היום אך היום נזדמן שבאו ד' חכמים מירושתי"ו ופלפלי עמם כשעה וחצי, וזה מקרה והמקרה לא יתמיד ורק קבלת ועריכת מכתבים רבים מפריעים את מנוחתו]. ובל"ן בתורתנו הקדושה אהגה כפי היכולת. וכמה פעמים אני עיף ויגע מרוב עיון בספרים עד שארגיש כאב העינים ומעט גם כאב ראש ואז אפסיק הלימוד בעיון ואפנה ללמוד תהלים וכיוצא."

המלחמה למען המנהג האשכנזי

רבינו נלחם כארי ועמד בגאון בפרץ בקהילתו קראסו-בזאר שלא להתיר לבני הקהילה מעדת האשכנזים לערוך החופה בבית ואף לא בביה"כ, כפי שהאריך בזה הרבה בספרו שדי חמד (מערכת חתן וכלה אות א).

עובדה הווה ובאחת ההזדמנויות נקרא רבינו לסדר חופה וקידושין בעירו. כרב העיר היה כיבוד זה שייך לו בכל החתונות שנערכו בעיר. המחזותנים היו אמנם מן המיעוט של עדת האשכנזים, אבל היות שהיה זה יום חורפי מאוד ובחוץ התחוללו סופות כבדות של גשמים ושלגים קשים, העמידו בני המשפחה את החופה בתוך הבית, שכן כך לא יירטבו האורחים ולא יתלכלכו בגדיהם החגיגיים בבוץ ובטיט, וגם יתחממו בהסקה הנעימה שבפנים.

הם חשבו לתומם שהרב לא יקפיד על כך, כאשר רוב החופות הנערכות בעיר הינם מן הספרדים העושים החופה בבית וכך רגילים בני העיר שחופה נעשית בפנים, וגם הרב עצמו הלא הוא מבני עדות המזרח ולא יתנגד לעשות המצוה כמנהגו. העמידו אפוא את כלונסאות החופה בתוך אולם השמחה, פרסו מעליהם את היריעה המקושטת, והמתינו לבוא הרב לסידור הקידושין.

כשהופיע הרב אל האולם וראה את החופה העומדת במרכז הבית, הוא נפעם מאוד. הוא הכיר היטב את המחזותנים שהינם מבני עדות האשכנזים הנוהגים לערוך החופה בחוץ, וציווה על אתר לפרק את החופה ולהעמידה מחדש בחוץ תחת כיפת השמים אל תוך המטר הסוחף.

בני המשפחה נפגעו מן הדרישה והתחילו לבקש ולהתחנן שזה בלתי אפשרי בכפוף

ולהבין מה עובר על השקדן הגדול כאשר הרבנית מבקשת רק לנקות מעט בערב הפסח... שימו לב כמה ויתר על רצונו למען דעתה ורק המשב"ק הוא שהצליח למתן את הרבנית מתוכניות הצביעה והנזקין המקיפות שתיכננה, גם כלפי חדר הלימוד בן נערכו כרכי השדי חמד עצמם...:

על הימים שבין פורים לפסח, שבהם טרודים ישראל קדושים במצות ביעור החמץ וניקיונות בתייהם לכבוד הרגל, כתב רבינו במכתב לבנותיו וחתניו בעת שהותו בחברון וז"ל:

"נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי שלוחה ומנוחה בימים אלו [בין פורים לפסח], הן בהיותי בילדותי בירושלים ת"ו והן בהיותי באיסטנבול וכן בקראסוב, הימים האלה נזכרים בת מטר"ד מכל העברים מבית ומחוץ, כי גם בבית לא היתה מנוחה וטילטולא דגברא קשה מחמת נקיון הבתים כנהוג, וזו טפה מהלכת בכל מדינה ומדינה, לא לחכמים לחם לחמה של תורה בימים האלו מחמת הטילטול."

"ועתה מה גדלו מעשי השם, הנה רביצא [-כינוי לזוגתו הרבנית] הי"ו אמרה לי שצריך ללבן החדרים כי לא נתלבנו בכניסתינו בהם, הלב ידע מרת נפשו כמה צער יגיע לי ימים רבים בטיילטול הספרים לפנותם ולהחזירם למקומם, לכן בקשתיה לא תגע יד בבית ישיבתי, ובביתה תעשה אשר לבה חפץ, אך הראתה לי שהכוללים הושחקו ואין זה כבוד הרגל. נענתי לה ראשי ואמרתי לה כן דברת, אמרי נא לגי [-לגילבי, תואר כבוד] נסים [-הוא נאמן ביתו ושי"ב של רבינו, רבי נסים קאריאו זלה"ה מראשי הקהילה היהודית בחברון בעת ההיא] הי"ו, לשכור איש ללבן [לצבוע בלבד] הבתים כרצונך.

"ויהי כדברה אלו, הפריע מחשבתה, ופי"ס אותה שבבית ישיבתי אין צריך שום דבר כעת, כי הבאים לרגל יהיו בחדרה ולא בהשיבה. ואחרי כן דבר אל לבה עוד כי גם בחדרה אינו צריך ללבן, כי בעיר הזאת אין מקפידים הנכנסים והיוצאים, והכל יודעים שבעיר הזאת אין הפרוטה מצויה כבחוצה לארץ ואף לא כבשאר עירות ארץ ישראל, והסכימה לדבריו באופן שגם בימים אלו על מקומי אשב בשלום איה"ב בלי שום טילטול, וכמעשינו בשאר ימות השנה שתבא המשרתת ביום ה' ויום ו' לרחוץ הרצפה וכיוצא, כן יהיה גם בימים אלו ואני יושב יחידי בבית ישיבתי באין נכנס ויוצא. בפרט בימים אלו אשר כולם

רבנו בעל השדי חמד היה מעניקי הרוח שבכל הדורות, מהמפוארים שבמוסרי התורה שקמו לה ליהדות המזרח על גידוליה העצומים. ספרו הענק "שדי חמד" אותו הוריש לכלל ישראל הוא עד היום מאבני היסוד למידע תורני בהיקף עצומים ולפסיקה ההלכתית בכל שטחי התורה הקדושה, ודא עקא שעדיין לא הודפס באותיות חדשות ומהדורות למען ירוץ בו הקורא, כך רק תלמידי החכמים שנטו שכמם לגדול, הם המה אשר הכירו וידעו לפני ולפנים מנפלאות שדה החמד באשר המידע התורני המקיף מצוי בו אף במידע ובהתכתבות עם כל גדולי אותו דור באינסוף מכתבים של שאלות ותשובות. אשכנזים וספרדים, חסידים וליטאים ממערב וממזרח שכולם כאחד העריצו את קומת רוחו הגבוהה והרכינו ראש אל מול קולמוסו שלא ידע מנוח.

בעבר הבאנו את פסיפס חייו נאדר ההוד ואולם הנה בימים אלו עמל מיודענו הרב נחום סילמן שליט"א אשר כבר אתמחי גברא ואתמחי קמיעא בספריו הנודעים על גדולי ירושלים וארץ ישראל על אודות יצירה חדשה בשדה הספר התורני וכשמה כן היא הגדה של פסח שדי חמד - משלחנו של מרן הגאון רבי חיים חזקיה מדיני זצוק"ל באשר הגדה זו מלאה וגדושה באוצר בלום של מערכות ופלפולים, פירושים וחיידושים, מנהגים ופסקים, משלים וסיפורים, אמרות טהורות והנהגות טובות מתורתו של בעל שדי חמד. המקורות לחידושים בהגדה זו מלוקטים מספריו, ספרי תלמידיו, חכמי דורו ועוד ואף נוספו להם חידושים הרואים אור לראשונה מפי השמועה.

שלושים יום קודם החג שואלים ודורשים בהלכות החג, וכך אף אנו הובאנו חדרי מלך, והנה באשר משוטטים היינו בין רחובות הכרך, אמרנו מה נאה אילן זה הבנוי לתלפיות ובו מחמד כל עין ממיטב תורת רבנו. ועל כן ליקטנו מעט מביכורי השדה למען קוראנו היקרים והנה נציגה נא מעט מאותם גרגרים מרתקים, פנינים ולקחים מופלאים מחיי רבנו לקוחים ושזורים וחלקם נחשפים כאן לראשונה.

כשהרבנית בקשה לנקות את חדר הלימוד

נתחיל בעניינא דיומא, השורות הבאות כתובות הן בלשוננו של רבנו זצ"ל, ואולם מעניין לפענח את אשר עומד מאחריהן

לקראתו ויעמדו נפעמים: מי ההין להזמין את ה"חכם באשי" בכבודו ובעצמו? הלא מספיק היה לקרוא לשמש העדה או ל"מוכתר", או לאחד "החכמים" היודעים לסדר עניינים כאלה. עמדו כל המסובים ולא ישבו עד אשר ישב רבינו במקום כבוד. מיד הבהילו את המשרתים להגיש לפניו כיבוד. אחר דרשו בשלום ה"חכם באשי" פעם, פעמיים ושלוש, בהרימם את ידם על ראשם וידברו על דא ועל הא, ובתוך שיחתם התנצלו על שהטריחוהו לבוא בעצמו לפני הוועדה.

פתח רבינו ואמר להם:

"עבד המלכות אנכי ועבד העדה הזאת. המסים שאנו נתבעים לשלם, לא מסי עסקים הם ולא מסי רכוש פרטי, אלא מסים על נכסי קודש, שכמזמני פטורים הם לפי החוק, ועל פי רצון אדוננו השולטן ירום הודו ובכל זאת: את אשר תצוו עלי אעשה".

הדברים שנאמרו בנחת, בכנות ובטורקית צחה, השפיעו השפעה עצומה עד שקם ראש הוועדה והכריז לאמור:

"נשיא אלקים אתה בתוכנו, לכבודך ולכבוד תורתך הננו מוחקים את המסים הללו מספר הפקודים, והננו מבקשים את סליחתך ואת ברכתך".

הקהל הרב, יהודים ולא יהודים שנאספו מסביב, צהלו מרוב שמחה. רוח טובה שררה על פני כולם. אפילו ראש הג'נדרמים - האלנבי, שהיה ידוע באכזריותו ובקשיחות לבו, התרכך בפעם הזאת ונשא את פני ה"חכם באשי".

עכשיו חזר רבינו ושאל עוד מאנשי הרשות:

הדת וקידוש שם שמים שהיה באותה חתונה שהמעשה התפרסם בכל גלילות העיר.

מול הממשל הטורקי

הימים היו ימי השלטון הטורקי שנהג באכזריות. פעם אחת הוקמה בחברון ועדה ציבורית שהורכבה מתקיפי הערבים על מנת להסדיר את ענייני "המסים המתים" - מסים שעבר זמנם ואין להם גובינא אלא בכח השוט. החייבים היו מובלים למרכז העיר כשהם כבולים, כצאן לטבח יובל, והיו נדונים בפרהסיא לעיני האוכלוסין, מי במלקות ארבעים ומי למעלה מזה. מי שסילק חובו הציל את נפשו, ומי שלא סילק הושם במשמר, לפעמים עד סוף ימיו.

והנה אירע שגם ועד הקהילה היהודית קיבל התראה לסלק את "המסים המתים" בעד נכסיו מזה שנים רבות. גם ה"חכם באשי" הלא הוא רבינו החזמן להתייצב לפני הוועדה, והיתה מבוכה גדולה, כיצד ילך למסיבה מרועה כזו? הלא יש בזה משום חילול ה' אבל רבינו התעטף באדרתו ויאמר: "דינא דמלכותא דינא" ויצא אל המקום. כיון שהופיע, חדרו כל המסובים

שכזה להוציא את כל הקהל החוצה אל תוך הסופה המשתוללת במלוא עוצה, "הלא כך נוהגים כאן רוב בני העיר" - טענו בלהט - "וגם הרב עצמו נוהג כן, ומדוע יש להתעקש כל כך בדבר שאינו אלא מנהג בעלמא, והחופה והקידושין שפיר תופסים לכולי עלמא בחלות שלמה וגמורה גם בתוך הבית?!" אבל הרב לא שעה להפצרותיהם כלל וכלל והתרה בבירור שאם לא תיערך החופה בחוץ, לא תהיה פה הערב חתונה.

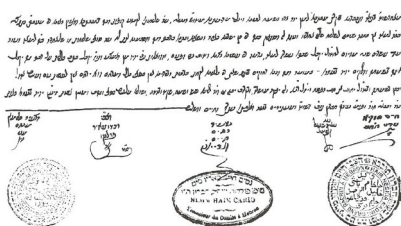
"אני עם מאורן של ישראל בעל ה'מפה' הרמ"א צוק"ל לא מתעסק

," חתם הרב את הוויכוח.

בתוקף כוח רבנותו היה בידו לעכב את כל מהלך הנישואין, שכן מלבד מה שכיבוד יסידור הקידושין היה שייך לרב ולא ניתן לכבד בו אדם אחר ללא רשותו, גם עצם הנישואין של בני הזוג היה נצרך ל'הכשר' מן הרב שיאשר נישואין אלו. לא נותרה אפוא למשפחה שום ברירה אחרת והוכרחו ל'התקפל' ולהעמיד מחדש את החופה תחת כיפת השמים כדרישתו הנחרצת של הרב. ואכן ערך להם הרב את החופה כדת וכדין בשמחה גדולה ועצומה על ביצור חומת

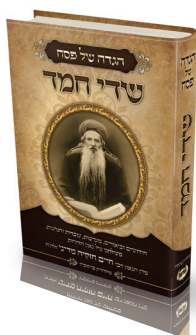
דבר זה נעשה על ידי רבינו הגדול... (Text continues with details of the event and the rabbi's role.)

חימם את התורה וחיי 140 שנה

סיפר הגאון רבי שרגא פייבל שטיינברג צ"ל, שהיה תלמידו ויד ימינו של מרן החזון איש ע"ה:

הכרתי זקן אחד שהיה מופלג מאוד בשנים [כמדומה שחי עד קרוב לק"מ שנים] ושאלו אותו במה הארכת ימים? וסיפר שבנערותו התגורר בעיר קראסו-באזאר, מקום רבנותו של רבינו הגאון בעל שדי חמד ע"ה. ובאחד מימות החורף היה שם קור גדול ועצום וראה שהרב שדי חמד היה הוגה בתורתו בשקידה רבה, אך ראה עליו שהוא סובל מאוד מהקור ועלול להסתכן ורק לרוב אהבתו לתורה לא פסיק פומיה מגירסא ולומד וכותב בקולמוסין ופתקא, ומחמת העניות לא השיגה ידו של הרב ע"ה לקנות עצים להסיק בהם התנור. והבחור הנזכר ריחם עליו והלך והביא עצים והעלה אש בתנור. וכשהרב הרגיש בחום שעלה בכל החדר, הפנה עיניו וראה שיש אש בתנור ושאל מי הוא זה? והראו לו את בעל המעשה. ומתוך אותה קורת רוח בירכו ואמר לו: ה' יאריך ימך בטוב ושנותיך בנעימים, וחי חיים ארוכים מאוד מאוד בלא שום חולי.

"אם מצאתי חן בעיניכם, הואילו נא לנהוג ברחמים גם עם אלה הכבולים המצפים לגזר דינם. הקלו מעליהם את העונש ויברכו את השולטן ירום הודו ואת כבוד המסובים..."

"יהי כדברך", ענהו ראש הוועדה. "התירו מעליהם את הכבלים, וינשקו את רגלי כבוד החכם באשי".

"אללה ינצור את השולטן!" קראו כולם. "יחי החכם באשי!"

כך התקבלתי לישיבת שדי חמד

בדרכי נועם התהלך רבינו עם תלמידיו וצעירי הצאן ובחבלי אהבה משך את לבם לתורה.

סיפר תלמידו רבי דוד אבישר זלה"ה:

באחד הימים התכנס הקהל בבית הכנסת של הרא"ם בעיר האבות חברון להכנסת ילד בריתו של אברהם אבינו. בראש המשתתפים היה רבינו, כי הגאון לא הניח מצוה או מנהג שלא קיים אותם. הוא השתומם על חבריו הרבנים שלא באו... הופעתו עודדה את הציבור והוא משך אליו את עיני כולם. אבי ע"ה שהיה חזן בית הכנסת פתח בפיוטים מעניגים דיומא "אערך מהלל ניבי לפני אלקי אבי, לכבוד חמדת לבבי אליהו הנביא".

ואני הקטן שעזרתי על ידו, עניתי אחריו בקולי קולות בכוני את פני לאורו של הגאון. דומני שלא גרעתי עין ממנו, פי מילל רמות ועיני היו תקועות בפניו האצילים שופעי הוד ועדינות. הוא ישב מרוכז והקשיב לפיוטים שכנראה מצאו בעיניו.

ככלות טכס הברית קראני אליו, שאל לשמי וברכני "יברך ה' וישמרך", והציע לי שאכתוב לו את הפזמונים ואבוא על שכרי, אקבל "בישליק" שלם... שכר יום של פועל בימים ההם.

הצעתו הרהיבתני, להרוויח בישליק בעד עבודה של מה בכך, בעד כתיבת פיוטים שידעתים בעל פה, כלום דבר קל הוא? מיד זירזתי את אבי לחזור הביתה, ויתרתי אפילו על ה'ברכות' שהיו נוהגים לטעום ולברך אחרי הברית, רצתי אל פינתי והתחלתי בעבודה. שעות רצופות ישבתי וכתבתי את כל אותם הפזמונים שידעתים אז יפה יפה. אבי ז"ל הגיהם, ובו ביום הייתי מוכן ומזומן לשים את פרי עטי לפני הגאון.

אמי הלבישתני בגדי שבת. הזהירתי שלא אשכח לחלץ את נעלי בסף החדר, לברך את כולם בכניסתי ולנשק את ידי הגאון.

רצתי אל מעונו של הגאון. כשנכנסתי לישיבתו התרגשתי עד מאוד למראה עיני. חדר גדול ורחב ידיים, מלא זיו ואורה, נקי למשעי, רפים על גבי רפים, מהמסד ועד הטפחות, עמוסים ספרים ישנים וחדשים. בירכתי החדר עמד שולחן ארוך מכוסה מפה הדורה ומעבר לו יושב הגאון עטור ספרים, כתבי יד, טבלאות ועליהן חקוקים דברי מוסר, "ידע מאין באת ולאן אתה הולך וכו'". "היום קצר והמלאכה מרובה" וכו' ". קסוות, קולמוסין ושאר מכשירי כתיבה.

נשקתי את ידו ופרשתי לפניו את עבודתי בהלמות לב. הוא עיין בה, עיין ועיין ולבי המה... מה קרה? האם כתיבתי לא מצאה חן בעיניו? או שמא לא דייקתי בדברים ולא ניצלתי משגיאות?

פתח ואמר: ישר כח בני, כתיבתך נאה אך היא זעירה מאוד ואני זקן. לכן בני, הרי לך נייר חלק ולבן, שב וכתוב שנית את הפזמונים באותיות גדולות מאירות עיניים, והיה שכרך כפול - שני בישליקים.

לא אתאר את המית רוחי, נשקתי את ידיו ורצתי הביתה ולבי מלא גיל על גדותי, בדחילו ורחימו ישבתי וסלסלתי באותיות, דבר דבור על אופניו כפי אשר הורני: אותיות גדולות, רווח בין המילים, פתיחה וסיום, עבודה להתפאר.

למחרת השכמתי לפתחו, נכנסתי כבן בית, מילאתי את כל הלכות הנימוסין, הגשתי את

עבודתי וצפיתי לגזר דינו.

פתח ואמר: "ברוך תהיה, הצלחת עשה!". והתחיל לקרוא את הפיוטים בקול ובהתאמה בית אחר בית, חרוז אחר חרוז ואני עומד על גחלים, צופה וחושב לשם מה כל העיכוב הזה? הוא ביקשני להנעים זמר, לשיר את הפיוט כאשר שרתי ביום הברית בקול רם, בסלסול, הברה אחרי הברה.

עשיתי כאשר ציווני, השמעתי את קולי, סלסלתי בגרוני. והוא אומר אחרי מילה אחרי מילה כתלמיד אחרי רבו.

"ברוך תהיה בני", ברכני שוב והגיש לי את שכרי בתוספת מתנה. נשקתי את שתי ידיו ומיהרתי לצעוד אחרוני, עלי לרוץ הביתה ולספר להורי את פרשת נצחוני. אך הנה קראני שוב באמרו: "אולי תבוא ביום השבת אחרי החמין לקבל שיעור עם כל התלמידים?"

"אבוא ברצון", עניתי בחפזן ויצאתי מלא שמחה ואושר, שכרי בכיסי בתוספת מתנה, מלא רשמים וברכות ובשבת אסב עם כל התלמידים.

דומני שזה קרה ביום החמישי של השבוע, יומיים לפני שבת קודש. אני מניתי את השעות, ספרתי את הרגעים וצפיתי בכלילון עיניים למסיבה של שבת.

בשבת הזדרזתי ובאתי לפני המועד, עוד בטרם סיים הגאון את הסעודה, הוא קבלני בסבר פנים, הזמיני אל השולחן, כבדוני במטעמי שבת ומתוך כך תהה על קנקני. שאלני מה למדנו במשך השבוע ועניתי לפי השגתי. ובו ביום ספחני לכת המשתלמים בישיבתו. ארבע שנים עשיתי בישיבת "שדי חמד", אלה היו שנות אורה ועליה בתורה רכשנו השכלה תורנית וחונכנו במידות ובמעשים טובים.

האיגרת אל הבן איש חי

הגאון רבי יחזקאל עזרא רחמים זצ"ל בעל

גאל ישראל מהפרעוש הקטן

סיפר הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל: מספרים על הגאון בעל שדי חמד זיע"א שיום אחד עמד בשחרית להתפלל י"ח ואמר "גאל ישראל" וראה על גב איש אחד רוחש פרעוש אחד קטן שקורין בקק"א, ולקח מטפחת האף והלך בלט והסיר הפרעוש מעל גב חברו בלי שהרגיש והלך והשליכו חוץ לבית הכנסת ואז עמד להתפלל.

כאשר שאלו חכם אחד שהרגיש בו בכל אשר עשה: "רבי, הרי בזה פסק מר בין גאולה לתפילה ולא סמכם?"

ענהו הגאון: אדרבה בזה סמכתי גאל ישראל בפועל לתפילה, שגאלתי את האיש מצער של אותו פרעוש שוודאי היה מגיע לבשרו והיה מצער ומטרידו בתפילה. גם גאלתי אותו מבושש פנים אם היה אחר מודיעו שפרעוש על גבו. ועוד כי דבר זה הוא בכלל ואהבת לרעך כמוך שהיא מצות עשה דאורייתא וסמיכות גאולה לתפילה היא רק דרבנן, ותלייא בפלוגתא אם אף בשתיקה או דוקא בהפסק דיבור.

על ככה? הם סיפרו לו את אשר ידעו על האיש הזה ותיארו לפניו את מעלליו, אך הוא אמר: "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו, אפשר שמחמת דוחק הפרנסה לא עמד בניסיון, אך עתה נאחל לו ברכה והצלחה ובוודאי ישלם". התלמידים השתתקו, קשה היה להם להשלים עם תום לבו של הגאון, אבל הוא האמין שהאיש ישלם. הם חיכו בחוסר סבלנות לדעת איך ייפול דבר. והנה ביום המיועד בא האיש ושילם את המנה בהצליפו עליהם שוב מבט של מנצח... הם תמחו וחיכו לחודש הבא. ואכן האיש בא מדי חודש בחודשו וסילק את המגיע ממנו, ונהפך מאז לאחד הקרדיטורים הנאמנים ביותר.

ושוב מעשה ביהודי אחר בעל מלאכה שקיבל מרבינו סכום כסף די הגון. האיש היה מוחזק לנאמן ומדייק בתשלומים. ואמנם שילם האיש פעמיים ושלוש בסדר ופסק, זמן רב לא נראה. עב קל העיב את פני הגאון המאירים, לא על חסרון כיס הצטער, אלא על הפרעת מצות ההלוואות. ע"י העיכוב קיפח האיש את האחרים מהנאה ואת הגאון מלקיים מצות הלוואות חן וחסד.

פעם אחת פגשו ברחוב ויאמר לו: "מדוע לא נראו פניך זה חודשים אחדים?"

"הייתי דחוק" - ענה האיש.

נתכרכמו פניו של הגאון ויאמר: "מה עשיתי? עברתי על לאו לא תהיה לו כנושה!"

בלימוד התלמידים ורוב הוצאותיהם מכיסו...".

הגמ"ח החברונאי והתמימות המופלאה

אחד ממפעליו הרבים של רבינו היה קופת הלוואות חן וחסד שאותה ניהל בנאמנות ובמסירות. חסכוניותו המצומצמים, תרומות שונות וגם הלוואות שלוהו בעצמו למטרה זו היוו את היסוד של הקופה הזאת. מוסדות כספים לא היו בימים ההם בחברון, ומי שהיה זקוק להלוואה היה מוכרח לפנות לנושכי נשך ולשלם ריבית קצוצה שלפעמים היתה עולה על הקרן, והלווה המסכן לא היה יכול לפרק את צווארו ממנה.

קופת ההלוואות שיסד הגאון הביאה רווחה לעניי חברון. כל הרוצה היה נכנס ומקבל את מבוקשו בלי ריבית ובלי ערבים, דיה היתה הבטחה ב"הן צדק" לשלם קמעא קמעא וחסל.

מעשה ובא למענו אדם אחד שהיה ידוע בתור לווה ואינו משלם. רבינו קיבלו בסבר פנים יפות ופתח את הצרור לתת לו את מבוקשו. התלמידים, שידעו את האיש ואת מעלליו רטנו, התלחשו, געשו כדי להפסיק את המשא והמתן ולהציל את רבינו מכישלון. אבל ללא הועיל, הגאון קיים את המצוה והאיש יצא ביד רמה בהצליפו עליהם מבטי ניצחון...

כשהסתלק הלווה שאלו את הרב: מה ראיתם

"עצי היע"ר", מחכמי בבל שעלה לארץ הקודש והתיישב בירושלים, נסע לביקור בעיר הקודש חברון להשתטח על קברי אבותינו הקדושים ושאר קדושים אשר בארץ. במהלך הביקור הגיע לקבל את פני המרא דאתרא הלא הוא רבינו שהזמינו לסעוד אצלו. הוא נענה להזמנה וסעד בביתו במשך שני ימים ארוחות בוקר וצהרים, ואגב הביקור התוודע לחסידותו, פרישותו ומדרגותיו הנעלות של רבינו. את רשמיו מביקור זה העלה על הכתב באגרת ששלח לריש גלותא דבבל הגאון רבינו יוסף חיים זלה"ה בעל "בן איש חי", שאגב "שאל ממני לשלום הדר"ג [בעל בן איש חי] וסדר הנהגתו, ואמר שהוא מתפלא על גודל תורתו וחסידותו כמו שנראה מספרי קדשו".

במכתבו מגולל הגאון בעל עצי היע"ר את מה שראו עיניו, ובין הדברים כתב:

"כמה מעשים סיפר לי בדרך אגב אשר מהם נודעתי כמה יקרו מדותיו בכל מכל כל, וגם בעיני ראיתיו וכולם הפלא ופלא. והוא נזהר שלא להכביד אף על משרתיו וב"ב, ועד כמה הוא חס על הזמן שלא לאבד ממנו אף רגע אחד בלי למוד, ולילה כיום יעיר ומאכלו מצומצם מאוד ביום בדרך פלא, וגם בשר אינו אוכל כלל זולת תרנגולים בשבת דוקא. ועד כמה הוא טורח

וכי אחד האברכים שיחד אותה בממון כדי שתפרסם את העלילה. והוסיפה ואמרה שהואיל ופרנסתה אינה מצויה בידה, היא מבקשת ממני שלאחר שהיא תטהר את שמי אבוא ואשתדל למענה אצל בעל הבית שיחזירה לעבודה.

ברגע זה - אמר לימים רבינו - עמדתי בפני התלבטות נוראה. מצד אחד שמחתי על ההזדמנות אשר לה ייחלתי כל הזמן ששמי יטוהר מהאשמה הנוראה, והכול יבוא על מקומו בשלום, וכמעט נעתרתי לבקשתה. אך באותו רגע צצה בי מחשבה הפוכה, הרי חילול השם גדול כבר נגרם, ועכשיו אם יתפרסם הסיפור האמיתי, יצא שוב חילול השם אודות התנהגותו המבישה של האברך, ולו עצמו יגרם עלבון נורא. מוטב אם כן שאמשיך לסבול חרפתי בדומיה עד יעבור זעם ובלבד שלא לעורר מהומה מחדש. ההתלבטות היתה קשה מאוד. מחשבות התרוצצו במוחי ובכל רגע שינתי דעתי עד שהחלטתי לפנות אל המשרתת ולומר לה: מה שהנך מבקשת שאשתדל אצל בעל הבית למענך, מסכים אני לעשות. אולם אני אוסר עליך באיסור גמור לספר לאיש את דבר השוחד והעלילה.

באותה שעה שקיבלתי את ההחלטה הקשה אשר עלולה היתה לסכן את כל עתידי בעולם התורה - סיים רבינו את דבריו - הרגשתי איך מעיינות החכמה נפתחים אצלי. במקום הנזק שהיה צפוי מהחלטתי, זכיתי לסיעתא דשמיא במידה בלתי מצויה אשר הביאתני עד הלום.

העצה לכיבוד כל אדם!

רבינו היה דרכו בעת לימודו בכל פעם שנכנס מישוהו לחדרו, היה מרכין ראשו ומביט לעבר איזה כתב שהיה מונח במגירת שולחנו ואחר היה פונה אל האיש ומדבר עמו. בהבחיני בזאת - סיפר רבי יצחק אייזיק - סיקרן אותי מאוד מה כתוב באותו פתק שהוא מעיין בו תמיד. חשבתי מסתמא הפסוק "שויתי ה' לנגדי תמיד" וכיו"ב, אולם מה רבה היתה הפתעתו כאשר נתגלה לי סוד הפתק הנ"ל [כמדומה שהיה זה אחר פטירתו] והיה כתוב שם לא אחר מאשר מאמר רבותינו באבות (א, טו) "הוי מקבל את האדם בסבר פנים יפות".

הבנתי שהשדי חמד שהיה עסוק וטרוד מאוד בלימודו ובעיונו ובכתיבת ספריו, חשש שמא ואולי לא יקבל את מישוהו מבין הבאים אליו באמצע הלימוד בסבלנות ובמאור פנים, ועל כן כתב זאת לעצמו, להזכירו בכל עת על החובה להתייחס לכל אדם כסבר פנים יפות. כה סיפר החסיד רבי יצחק אייזיק אייזון זצ"ל, שהיה מבאי ביתו של רבינו בעיר חברון

מיד קרא לשלושה יהודים שנמצאו בקרבת מקום ויאמר לפניהם: "הריני מבקש מחילה מפלוני אלמוני על שהייתי לו כנושה".

נבהל האיש ואמר: "הלא עלי לבקש מחילה? הלא אני לא קיימתי את הבטחתי?!"

אמר הגאון: "אתה היית אנוס ואנוס רחמנא פטריה, אך אני נעניתי לך, מחול לי".

ולא זו משם עד שאמר האיש: "מחול לך, שרוי לך".

ולא הסתפק הגאון בזה אלא סיגף באותו מעמד את עצמו הלך וחזר שלוש פעמים וביקש מהאיש מחילה וסליחה.

הויתור המופלא שהביא את השפע הגדול

הסיפור הבא מעט ידוע אולם בפרט בדורנו ראוי לו שיישמע שוב ושוב לאות על סיבת גדולתו של רבנו:

פעם סיפר רבינו לאחד מבאי ביתו - הלא הוא רבי יוסף לומז'ר זצ"ל, שלימים היה מלמד בתלמוד תורה מאה שערים בירושלים, עובדה שאירעה עמו בימי חורפו, שאז לא הצטיין בכשרונות מיוחדים. מעייני החכמה נפתחו לו כשהיה מבוגר יותר בגלל מעשה שאירע לו. עובדה זו סיפר רבי יוסף לימים להגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל, שמעשה זה היה מרגלא בפומיה:

בהיותי אברך צעיר לשנים - סיפר רבינו - למדתי בכולל אברכים שהחזיק גביר גדול בביתו על חשבוננו. לא נמנתי אז על בעלי הכשרונות הגדולים שהיו בכולל, אך שקדתי על תלמודי ועשיתי חיל. אחד מבני החבורה שנתקנא בי יום עלילה שפלה עלי. הלך ושיחד את המשרתת הערבית אשר היתה באה בכל בוקר לנקות את בית המדרש שתוציא עלי שם רע ותפרסם ברבים שכאשר היא משכימה לבוא לבית המדרש על מנת לנקותו, אני משדל ומפתה אותה לדבר עבירה.

ואכן בוקר אחד הגיעה המשרתת, ומיד בכניסתה לביהמ"ד הרימה קול צעקה והאשימה אותי בהתנהגות בלתי הולמת. מיד התקלה שם קהל רב והאשימו אותי בצביעות, חירפו וגידפו אותי והיה חילול ה' גדול מאוד. לא יכולתי לשאת את הבושה האיומה ונאלצתי לברוח משם. ראש הכולל האמין בצדקתי ולא האמין לדברי הערבית ופיטר אותה ממשרתה.

לאחר תקופה מסוימת, כאשר כלו דמי השוחד מכיסה, באה אלי הערבית והתחננה לפני שאסלח לה על העוול הנורא שגרמה לי. היא הבטיחה לי שהיא תלך ותפרסם ברבים את כל האמת ותאמר שהיתה זו עלילת שווא

ציורו של רבנו בחלקת הרבנים הספרדים בבית העלמין העתיק בחברון